

KOLEKSİYON YÖNETİM POLİTİKASI OLUŞTURMANIN MÜZECİLİK AÇISINDAN ÖNEMİ VE DÜZENLEYİCİ FAKTÖRLER

Elif ŞENEL*

ÖZET

Müzeler, toplumu tarihi ve güncel kültür ürünlerinden haberdar eden, bireylerin kültürel anlamda gelişiminde ve eğitilmesinde etkili olan önemli kurumlardır. Belli bir tarihi birikimi topluma aktarmanın ve önemli eğitim araçlarından biri olmanın yanı sıra bu mekânlar, günümüzde geliştirdikleri yenilikçi yaklaşımlarla daha çok ziyaretçiye hitap etmektedir. Müzelerin hitap ettiği kitlenin sınırlarını genişletebilmesi, öncelikle koleksiyonlara gereken önemi vermesine bağlıdır. Çünkü koleksiyonlar bir müzeyi müze yapan en başat öğelerdir. Günümüz müzecilik anlayışına göre koleksiyon yönetmek, koleksiyon oluşturmak kadar gerekli ve titizlik isteyen bir edimdir. Koleksiyonu oluşturacak materyalleri toplama ölçütleri, dokümantasyon, materyallerin korunması ve onarımı, sergileme biçimleri, koleksiyon ve ziyaretçi arasında kurulması beklenen kavramsal boyut gibi parametreler, koleksiyon yönetim politikalarının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bir koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın çeşitli belirleyici öğeleri vardır. Bu anlamda başarısızlığa uğramamak ve müzecilik ilkeleri açısından arzu edilen sonuçlara ulaşmak için bu öğelerin dikkate alınması gereklidir. Bu araştırmada koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın müzecilik açısından öneminin aydınlatılması ve düzenleyici faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi uygulanmış, konuyla ilgili yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Alıntı ve göndermeler yapılmış, veriler konulara göre derlenerek yorumlanmış ve konular arasında bağlantı kurulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler ışığında, çağdaş müzecilik düzeyine ulaşmada ve müzenin hedefleri doğrultusunda ziyaretçilerde meydana getirilmek istenen davranışları sağlamada bir koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın etkisi ve bu işlemi gerçekleştirmede etkili olan faktörlerin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, koleksiyon, koleksiyon yönetimi.

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, esenel@gantep.edu.tr

IMPORTANCE IN TERMS OF MUSEOLOGY OF COMPOSING COLLECTION MANAGEMENT POLICY AND REGULATORY FACTORS

ABSTRACT

Museums are important institutions that inform the society of historical and contemporary cultural artifacts, be influence on development and education of persons in cultural sense. Alongside transferring to the society spesific historical knowledge and being one of the important educational appliances, these places have reached more visitors by innovative approachs today. Increasing of the audience of museums is bound up being has given due importance to the collections by the museums first of all. Because the collections are principal units which call into being a museum. According to today's understanding of museology, managing a collection is a necessary and exacting act as creating a collection. Parameters like criteria of collecting the materials which will compose the collection, documentation, protection and maintenance of the materials, methods of exhibition, conceptional dimension which is expected to be built between the collection and the visitor have emphasized the necessity of collection management policies. There are various decisive factors of making a collection management policy. In this sense, in order to prevent failure and to attain the results intended with regards to the museology principles, these factors should be taken into consideration. In this research, clarification of importance of making collection management policy in terms of museology and identifying of regulatory factors have been aimed. In the research, document analysis method as data gathering technique has been applied, written sources related to the issue have been used. The issue has been quoted from the documents and has refered to the documents, data have been interpreted by editing in terms of the subjects and the subjects have been correlated. In consideration of the obtained findings in the research, the effect of composing a collection management policy in getting at degree of the contemporary museology and providing the experiences which are wanted to have been created on the visitors in accordance with the targets of the museum and importance of the factors being influence on this procedure have been emphasized.

Keywords: Museum, collection, collection management.

Şenel, Elif. "Koleksiyon Yönetim Politikası Oluşturmanın Müzecilik Açısından Önemi ve Düzenleyici Faktörler". *idil* 3.14 (2014): 39-50.

Şenel, E. (2014). Koleksiyon Yönetim Politikası Oluşturmanın Müzecilik Açısından Önemi ve Düzenleyici Faktörler. *idil*, 3 (14), s.39-50.

GİRİŞ

Müzeler toplumların uygarlık mirasını toplayan, koruyan ve yine toplumlara tanıtan eğitim kurumlarıdır. Günümüzde müzeler bilinen geleneksel anlamlarının dışına çıkarak sadece geçmişin yansıtıcısı olmaktan kurtulmuş, alternatif yöntemlerle insan hayatına yönelen mekânlar hâline gelmiştir. Sergilediği koleksiyonlara ve kültürlere ait belli bilgi birikiminin yayılımını sağlayarak ve güncel konuları sistemlerine katarak halkı kültürel anlamda besleyen kurumlar olmanın yanı sıra iletişim odaklı tavrıyla toplumu, geçmiş, bugün ve gelecek ile ilgili tüm meselelerde aktif olmaya davet etmektedir. Geleneksel veya yenilikçi tüm amaçlarına ulaşmak için müzeler, planlı ve sistemli hareket etmek durumundadır. Topluma farklı açılardan hizmet eden her kurumda olduğu gibi müzelerin de bir işleyiş politikası vardır. Müzeler her ne kadar içerisinde bulundurduğu çoklu sistemlerle artık daha farklı ve yenilikçi bir çizgi çizse de, koleksiyonlar müzelerin ortak ve en belirleyici unsurlarıdır. Bu nedenle bir müzenin, genel amaçlarına ulaşması için koleksiyonlarına ve koleksiyon yönetimi konusuna bilhassa önem vermesi gerekmektedir. Müzenin devamlılığı ve verimli işleyişi, bir koleksiyon yönetim politikası yürütmekle doğru orantılıdır. Koleksiyonun amaçlarını belirlemeden, onu ziyaretçiyle buluşturma yöntemleri ve ziyaretçi üzerinde oluşturulması hedeflenen deneyimlere kadar pek çok müze işlevi, koleksiyon yönetim politikası içinde planlanması gereken hizmetlere girmektedir. Hâliyle bu kadar önem arz eden bir konuda, müzenin belirlediği hedeflere ulaşabilmesi ve telafisi mümkün olmayan olumsuz sonuçların doğmaması adına, politika oluşturulmadan evvel göz önünde bulundurulması gereken birtakım hususlar söz konusudur. Bu araştırmada genel olarak müze ve müze yönetimi konularına odaklanılmış, koleksiyon yönetiminin müzecilik açısından önemini belirtmesi konusundaki eksiklik problem olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın sağlıklı yürütülebilmesi için çeşitli sınırlılıklar getirilmiş, konu diğer müze sistemleri içinde koleksiyon yönetim politikasıyla sınırlandırılmıştır. Araştırma bazı varsayımlar doğrultusunda gerçekleştirilmiş; kullanılan yöntemin konuyu tespit etmek için uygun olduğu, literatür taramalarından elde edilen verilerin koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın müzecilik açısından önemini ve düzenleyici faktörleri objektif olarak yansıtacak düzeyde olduğu kabul edilmiştir.

AMAÇ VE ÖNEM

Bu çalışmada koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın müzecilik açısından önemini aydınlatılması ve düzenleyici faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacına ulaşmak için önce müze

kavramının geleneksel ve çağdaş anlamları incelenmiş, sonra müze işlevlerinden yola çıkarak koleksiyon yönetim politikalarının gerekliliğine vurgu yapılmış ve bir koleksiyon yönetim politikası oluşturmak için göz önünde bulundurulması gereken noktalara değinilmiştir. Bir koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın müzecilik açısından önemine değinmek ve düzenleyici faktörleri tespit etmek, doğru bir müze işleyişinin gereklerine dikkat çekecek ve bu yönde katkı sağlayacaktır.

Bir müzenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesi, doğru bir koleksiyon yönetim politikası yürütmesiyle ilintilidir. Çünkü bu yolda yapılabilecek her hata ve atılabilecek her yanlış adım doğru politika eksikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Doğru bir politika, müzenin işleyişinin sorunsuz sürmesine ve işlevlerinin verimli bir şekilde yerine getirilmesine yardımcı olur. Müzenin cazibesini artırarak, olması gerektiği gibi, her geçen gün daha çok ziyaretçi almasını sağlar. Bu nedenle müzecilik kavramında koleksiyon yönetim politikasının gerekliliğine ve bu hususta dikkat edilmesi gereken noktalara vurgu yapmak önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma kapsamında veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda; problem hakkında bilgi içeren yazılı kaynaklar analiz edilmiş ve çıkarımlar yapılmıştır. Ulaşılan kaynaklardan alıntılar ve kaynaklara göndermeler yapılmış, veriler konulara göre derlenerek yorumlanmış ve konular arasında bağlantılar kurulmuştur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Müze, "sanatsal, kültürel, tarihsel ya da bilimsel ürünlerin sürekli olarak sergilenmesi amacıyla yapılan (...) [ve] halka açık tutulan yapı" olarak tanımlanmıştır (Sözen ve Tanyeli, 2012: 218-219). Müzeler eskiden beri yerel, bölgesel veya ulusal kültürün derlenerek gelecek kuşaklar için koruma altına alındığı ve toplumun, yaşadığı çevre ve geçmişi konusunda eğitildiği kamu kurumları olarak yerleşmiştir. Bu yerleşik tanımda, bir topluluğun tarafsız bir geçmişinin olduğu ve bu geçmişin toplanarak gelecek için muhafaza edilebileceği anlamı yatmaktadır. Geçmişten kalan mirasın bugüne faydalarını vurgulamaktan çok, bunların gelecek için koruma altına alınması başka bir deyişle geçmişin, gelecek kuşakların anlayabilmesi için kurtarılması üzerine odaklanılmaktadır. Müzelerin sergileri, eğitim programları ve benzeri çalışmalarının büyük kısmı dahi geçmişe ait somut örneklerin kurtarılması,

kaydedilmesi, korunması, belgelenmesi ve yönetimi noktasında birleşmiştir. Oysa günümüzde müzecilik anlayışı büyük ölçüde farklılaşmış, toplumların müzeler ve koleksiyonlara ulaşmaları, katılım ve etkileşimin sağlanması daha çok önem kazanmıştır. Böylelikle müzeler, genelde edilgen bir topluma tek parça, katı bir geçmişi dayatarak öğreten otoriter kuruluşlar olmaktan sıyrılıp tüm kesimlerin ihtiyaçlarına duyarlı, farklılıklara açık, insanlarla iletişim hâlinde olan, bazen tartışmalı konuları tarafsızca gün yüzüne çıkaran kurumlar olmaya başlamıştır (Merriman, 2000: 69-70).

Yirminci yüzyıl ortalarında müzeciliğin asıl hedefi, kültür ve bilimin toplumun tüm kesimlerine aktarılması olarak değişmiş, bu nedenle eğitim; toplama, koruma, araştırma, değerlendirme ve sergilemeyi şekillendiren bir işlev olarak önem kazanmıştır. Müze sadece bir bina ve koleksiyon olmaktan çıkmıştır. Toplayan, koruyan, belgeleyen, sergileyen, eğiten ve eğlendiren fakat salt bir depo, arşiv ya da okul olmaktan ziyade bir araştırma merkezi, açık üniversite, eğlence merkezi ve kültür kurumu olarak hizmet veren kompleks bir yapıya dönüşmüştür (Atagök, 1999: 131). Uluslararası Müzeler Konseyinin (ICOM) Avusturya'nın başkenti Viyana'da 24 Ağustos 2007'de düzenlediği konferansta, çağdaş anlamda müze şu şekilde ifade edilmiştir.

Müze, insanoğlunun ve yaşadığı çevrenin somut ve somut olmayan mirasını, eğitim, araştırma ve zevk alma amaçlarıyla toplayan, koruyan, inceleyen, ileten ve sergileyen, halka açık, toplumun ve gelişiminin hizmetinde, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurumdur (Uluslararası Müzeler Konseyi [ICOM], 2007: 2).

Günümüz müzelerinin seyrettiği çizgi ve izlediği politikalar, geçmişin kültürel mirasının sadık bekçileri olma hedeflerinin artık gerilerde kaldığını göstermektedir. Bu kamusal kurumlar, sadece bir grup uzman veya elit bir kesime değil tüm toplumsal sınıflara hitap etmekte, öyle ki popüler kültürün gözde iletişim araçlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bugün, misyon, vizyon ve hedeflerinden başlayarak baştan sona yenilenme sürecine giren müzeler, önemli sosyal platformlar olma özelliğine kavuşmuştur. Bulunduğu kentin en işlek caddesini işgal ederek yaptığı tanıtımlar, izleyiciyi cezbetmek için içerisinde barındırdığı farklı sistemler, bu sürecin birer parçasıdır. Kültür endüstrisinin bu parıltılı mekânlarının kabuk değişiminde yeni işletme politikalarının etkisi büyüktür. Güçlü yerel yönetimler, köklü vakıflar veya devletin himayesinde olan bu mekânlar ulusal ve uluslararası sponsorlardan destek alarak işletme mantığıyla hareket etmektedir (Çalıköğlü,

2009: 7-8). Öyle ki belli başlı şirketlerin, müzeler için sponsor görevi görmeye başlaması, müzelerin de bu şirketler için ekstra faaliyet göstermesini, onların tanıtımını yapmasını gerektirmektedir. Böylelikle bu kültür kurumları pazarlama etkinliklerini işin içine sokarak genel yapılarını değiştirmekte ve destek aldıkları sponsorları, daha çok sayıda ziyaretçi önünde ve basın-yayın organlarıyla görünür kılmaktadır (Korobar, 2001: 95-96).

Ziyaretçi odaklı müzeler, ICOM'un da profesyonel görüş ve önerilerini alarak yeni yöntemler geliştirmeye yönelmiştir. Günümüzde müzeciler, nesneye hizmet vermek yerine, o nesnelere insanların yaşamını olumlu etkileyen hizmeti sunmaya odaklanmaktadır. Aslında 1970'lerden itibaren bu alanda değişim ve sorgulamalarla; müze türlerinde çoğalma, koleksiyon yönetim politikalarında yeni yaklaşımlar, iletişim odaklı sergileme biçimleri, müze kadrosunda çeşitlilik, personel için sunulan müzecilik eğitimi hizmeti ve müze mekânlarında farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur. Bunlar tamamıyla yepyeni ve birbirini reddeden oluşumlar değil, birbirini tamamlayan gelişmeler olup müzelerin bütün sorumluluk alanlarının yeniden değerlendirilmesi gereğinin karşılığı olarak ortaya çıkmıştır (Atagök, 2003: 26). Müzeler toplumsal hayatta daha kilit bir yere sahip oldukça toplumun onlardan beklentileri de artmış, çeşitlilik göstermiştir. Bugün bir müzeden, profesyonel araştırmalar için bir laboratuvar, kamusal eğitim kurumu ve bir eğlence mekânı olma sorumluluklarını yerine getirmesi, biriktirme, restorasyon, koruma, inceleme, iletişim, öğrenim, deneyim ve gösteri yeri olmak gibi karmaşık bir vazifenin üstesinden gelmeye çalışması beklenmektedir. Kamusal bir kurum olarak müzenin, toplumun kimliğini yansıtması ve şekillendirmesi, aynı zamanda kendi kimliğini oluşturma yönünde çaba sarf etmesi gerekmektedir (Graf, 2012: 180-181).

Bugün müzelerin eskiden beri bilinen işlevlerinin yanı sıra çağdaş müzecilik düzeyine ulaşmak için önlerine yeni hedefler koyduğu ve bu hedefler doğrultusunda çeşitli stratejiler belirlediği doğrudur. Bununla birlikte bir müzenin birincil yönüne işaret eden öncelikli ödevi koleksiyon oluşturmak ve yönetmektir (Graf, 2012: 173). Koleksiyon terimi, "öğrenme, yarar sağlama ya da zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelere tümü, derme. (...)" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 1981: 501). Koleksiyon türleri müzeleri birbirinden ayıran en etkin unsurlardır. Öyle ki toplama ve biriktirme, müze oluşumunun ilk ve temel işlevidir. Bu işlevi, antik çağlardaki felsefe ve edebiyat okullarıyla ve daha sonra müzecilikle ilişkili bilgi biriktirme kavramlarından günümüzdeki koleksiyonculuk anlayışına kadar çok değişik formlarda izlemek mümkün olmuştur (Madran, 1999: 3-7). Yüzyıllarca yüksek kültürün değil aşağı

kültürün ürünü olduğu için müzelerin saygınlığıyla bağdaşmadığı ya da nadir değil sıradan parçalar olduğu gerekçesiyle bazı nesnelere müzelerde sergilemeye layık görmeyen zihniyet, çağdaş koleksiyonculukta terk edilmiştir. Özellikle yerel tarihi, bölgesel ve/veya profesyonel toplulukların tarihini ve bunlarla doğrudan ilintili bazı alışkanlıkların ve geleneklerin tarihini yansıtan müzelerde sıradan nesnelere artan ilgi kendini göstermektedir (Pomian, 2000: 23-24).

Yaşadığımız yüzyılda müzeler, ait olduğu ulusun kültürel değerlerini barındıran ve sergileyen yapılar olmanın çok ötesinde, birey ve toplumun modernleşmesinin bir aracı hâline gelmiştir. Türü ne olursa olsun oluşturduğu koleksiyonlarla, bir toplumun kültürel kimliğinin sunucusu olan müzelerin bu koleksiyonlara yönelik toplama, belgeleme, koruma, sergileme ve bu yolla eğitim ve eğlendirme gibi amaçları ortaktır (Buyurgan ve Mercin, 2005: 55). Bir müzenin, büyüyebilmesinin ve hedeflerine ulaşabilmesinin en verimli yolu koleksiyonlara sağduyulu bir biçimde yaklaşmasından ve onlara dair işlevlerini gereği gibi yerine getirmesinden geçer. Uzun vadede iyi yönetilen bir müzenin en temel ölçütü, koleksiyonlarla ilgili işlemlere gereken özeni göstermek, belgeleme ve bakım gibi hizmetleri eksiksiz ve hatasız biçimde uygulamaktır. Çünkü bir müzenin, günümüzde ve gelecekte toplum için anlamlı tecrübeler sağlayabilmesi, bunu yapmanın en esas aracı olan koleksiyonlarını ve onlara ait bilgiyi korumasına bağlıdır. Koleksiyonlar, müzelerin tanımlayıcı sembolleri oldukları için onları yönetmek de bütün müze işlemlerinin merkezinde yer almaktadır (G. D. Lord ve B. Lord, 2009: 76). Müzelerin, koleksiyonlarına ilişkin amaçları doğrultusunda bazı kaideleri gözetmesi söz konusudur. Bu kaideleri belirleyen bir politikanın varlığı, yönetimin aksamamasını engeller ve konulan hedeflere ulaşmada etkili olur.

ICOM Müzeler İçin Etik Yasasında koleksiyon yönetim politikasının gerekliliğine şöyle değinilmiştir: Müzelerin, doğal, kültürel ve bilimsel mirası nesilden nesle aktarmak amacıyla oluşturduğu, koruduğu ve sergilediği koleksiyonlar, kanunda özel bir konuma sahip olup uluslararası yasalarla korunur. Müzelerde, koleksiyonlara dair yasal mülkiyeti, sürekliliği, dokümantasyonu, ulaşılabilirliği düzenleyecek ve bazı eser ya da nesnelere geçerli sebeplerle dâhil etmeyi veya gerektiğinde elden çıkarmayı önerebilecek bir yönlendiriciye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılayacak olan şey, koleksiyonların oluşturulması, bakımı ve kullanımına yönelik talimatlar içeren yazılı bir koleksiyon yönetim politikasıdır (ICOM, 2013: 3).

Bir koleksiyon yönetim politikası, müzenin amacını ve hedeflerini ileri süren ve bu hedeflerin koleksiyonlarla

ilgili faaliyetlerle nasıl yorumlanacağını açıklayan detaylı, yazılı bir ifadedir. Politika sadece personel için bir rehber olarak hizmet vermez, daha da önemlisi, müzenin bakımını üstlendiği nesnelere için profesyonel standartlarının yer aldığı bir basın açıklaması olarak da hizmet verir (Edson ve Dean, 2001: 67-68).

Koleksiyon oluşturmanın zorluğuna dikkat çeken Atagök (2001: 185-190, 2003: 26-27) çağdaş müzecilik için bir koleksiyon yönetim politikasının önem derecesinin büyüklüğünü gözler önüne sermiştir. Koleksiyona dâhil edilecek nesnelere toplanma, belgelenip arşivlenme, korunma ve sergilenme kısıtları, fiziksel ve mali kaynakların durumu ve hitap edeceği kitle gibi gözetmesi gereken unsurların karmaşıklığı sebebiyle koleksiyon yönetiminin önemli bir konu olduğunun altını çizmiştir.

Yazılı bir koleksiyon yönetim politikasının içeriğini ve işlevlerini şu şekilde özetlemek mümkündür: Politika, öncelikle müzenin amacını, misyonunu ve vizyonunu tanımlar. Koleksiyonun faaliyet ve kullanım alanlarını detaylı bir biçimde ifade eder, bunu yapmak için; ne, nerede, ne zaman ve niçin gibi sorulara cevap arar. Koleksiyonu oluşturacak materyallerin edinimi ve gereğinde elden çıkarımı konularına ilişkin metotlar geliştirir, bunun finansal boyutlarını hesaplar. Belgeleme, arşivleme ve döküm gibi kayıt işlemleri ile ilgili ihtiyaçları tanımlar (Edson ve Dean, 2001: 68). Her müzenin benimsemesi ve resmî olarak yayınlaması gereken bu politika, koleksiyonun niteliğine ve niceliğine göre, müzenin kataloglayamayacağı, koruyamayacağı veya sergileyemeyeceği materyallerin saf dışı bırakılması gerekliliğine dikkat çeker. Koleksiyon yönetim politikası, müze koleksiyonlarının ve onlara ait kayıtlı bilgilerin erişimini ve mümkün olduğunca iyi koşullarda gelecek nesillere aktarımını sağlayıcı, bakım ve korumaya dair hükümler içerir. Toplumla etkileşim ve onlara kendi mirasını anlatma yani sergileme ve diğer tanıtım yöntemleri, müzenin eğitimsel rolünün ayrılmaz bir parçasıdır ve söz konusu politika, bu sergileme biçimlerini de tayin eder (ICOM, 2013: 3-8).

Bir koleksiyon yönetim politikası hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar söz konusudur. Politikanın, müze personeli ve koleksiyonlarla ilgili tüm taraflar için kullanışlı bir rehber niteliğinde olmasına dikkat edilmelidir. Politika, müzenin koleksiyonlarla ilgili işleyişini kolaylaştırıcı düzeyde ve aynı zamanda açık, net, anlaşılır bir dille ifade edilmiş olmalıdır. Politika, müzenin hedeflerini ve bu hedefleri başarma metotlarını açıkça ifade edeceğinden, bu bir fırsat olarak değerlendirilmeli ve ulaşılmak istenilen tüm amaçlar ilk aşamada detaylı olarak tanımlanmalıdır. Koleksiyonun bakımı,

sürekliliği ve diğer ihtiyaçları, koleksiyonun türüne ve niteliğine göre değerlendirilmeli ve politikada bu konu üzerinde titizlikle durulmalıdır. Belirlenen amaca göre bir yöntem oluşturulmalı, olası sonuçlar öngörülüp hesaba katılmalıdır. Koleksiyondaki nesnelere etkileyebilecek tüm durumlar göz önünde bulundurularak düzenlenen bakım prosedürlerini kayıtlara yansıtılmalı, müzenin, bakımı altındaki nesnelere karşı sorumluluklarını iyi ifade etmelidir. Kaliteli bir politika ancak bilinçli uzman bir kadronun elinde kaliteli olacağından politikayı gereği gibi uygulayabilecek bir personelin varlığı önemlidir. Bu nedenle politika, müzenin yönetsel yapısını, oluşturulacak koleksiyon bağlamında ele almalı, yönetim amirlerinin ve müzenin diğer çalışanlarının görevlerini ana hatlarıyla belirlemelidir. Çalışanların her biri kendi görev tanımını bilerek ona göre davranırsa, koleksiyonların yönetimine dair oluşabilecek personelden kaynaklı sorunların önü alınmış olur. Politika tüm koleksiyon alanlarının ihtiyaçlarını bir bütün olarak değerlendirmelidir. Alışılmadık durumlara uyum sağlamak için yeterince esnek olmalı, bu gibi durumlarda nasıl davranılması gerektiğini önceden planlayabilmelidir. Müzeler izleyici odaklı olduğundan, politika koleksiyonun hitap ettiği kesimin ihtiyaçlarını göz önünde tutmalı, ulaşılabilirliği yani sergileme durumlarını buna göre tasarlayarak tanıtımını planlamalıdır (Edson ve Dean, 2001: 68-69).

Çalıkoğlu'nun (2009: 12) belirttiği gibi, bir ülkede müzeler için uygulanan yasalar veya Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), ICOM gibi organizasyonların düzenlediği ve müzenin bulunduğu ülkenin kabul ettiği uluslararası antlaşmalar ve kodlar, bir müzenin koleksiyon yönetim politikasının oluşturulmasında etkili olan önemli unsurlardır. Nitekim ICOM Müzeler için Etik Yasasında müzelerin yasal prosedürlere olan bağlılığı şu şekilde ifade edilmiştir.

Müzeler, uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel mevzuata ve anlaşma yükümlülüklerine tamamen uymak zorundadır. Ayrıca yönetim kurulu, müze, müze koleksiyonları ve işlemlerinin herhangi bir yönüyle ilgili yasal olarak bağlayıcı tüm sorumluluklara veya koşullara riayet etmelidir (ICOM, 2013: 11).

Yasal düzenlemelerin yanı sıra, müzelerin kurumsal konumu, finansal ve fiziksel kaynakları, koleksiyonun türü (her koleksiyon, türü itibarıyla farklılık göstermekte ve bu farklılığa özgü bir politika gerektirmektedir), personel politikası, derleme ve araştırma faaliyetleri, künye belirleme hizmetleri, koleksiyonların kökenini oluşturan ve/veya hizmet ettikleri topluluklarla işbirliği gibi faktörler, müzeler için etik kodları belirleyen ve

dolayısıyla koleksiyon yönetim politikası ile ilintili olan hususlardır (ICOM, 2013). Burada önemli olan nokta, belirlenen politikalar ile örneğin müzenin içerisinde yer aldığı coğrafyanın getirdiği şartlar, kurumsal yapılanma veya yönetim ve personel gibi faktörler arasındaki ilişkidir. İyi bir koleksiyon yönetim politikası gerçekçi olmalı, tespit edilen müze konsepti ile yürütülmesi planlanan politika arasında uyum sağlanmalıdır. Bir koleksiyon politikasının başarısı, koleksiyonun maddi ve bilimsel değerinin artmasına katkıda bulunur. Bu da gerek müzenin hitap ettiği kitlenin beğenisini ve güvenini gerekse bir mütevellî heyeti, müze çalışanları, sponsorlar gibi müzeyi var eden tüm birimlerin çalışma disiplinini ve kurumun geleceğine olan inancını etkiler. Dolayısıyla bir koleksiyon yönetim politikası, müze-toplum işbirliğini ve güven ilişkisini belirleyebileceği gibi kurum içi motivasyonu da olumlu-olumsuz etkileyebilir (Çalıköğlü, 2009: 12-13).

SONUÇ

Araştırmada koleksiyon yönetim politikası oluşturmanın müzecilik açısından önemi ve bu hususta belirleyici etkenler ele alınmıştır. Müzenin geleneksel ve çağdaş anlamlarından yola çıkılarak bir müzenin nasıl olması gerektiği olgusu üzerinden işlevleri tanımlanmış ve bu işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirebilmesinde koleksiyon yönetim politikasının önemine değinilmiştir. Bir koleksiyon yönetim politikası oluşturmada dikkat edilmesi gereken noktaların altı çizilmiştir.

Bir müzenin sürekliliği, izleyici kitlesinin niceliksel olarak artan bir çizgide seyretmesine bağlıdır. Çağdaş müzecilik anlayışına göre, toplum odaklı bu kurumların, doğru politika izleyerek insanları cezbetmenin alternatif yöntemlerini bulması ve uygulaması gerekmektedir. Bunu yapmanın en sağlam ve doğru yolu da, müzelerin en belirleyici niteliğini oluşturan koleksiyon yapılarına yönelmektir. Bir müzenin, hedeflerini gerçekleştirmesi, başarısını ve kalıcılığını koruması, her şeyden önce koleksiyonlarına gereken özeni ve önemi vermesiyle mümkün olur. Koleksiyonların, müze hedefleri doğrultusunda arzu edilen biçimde oluşturulması ise bir koleksiyon yönetim politikasının uygulanmasına bağlıdır. Araştırma neticesinde, müzelerin sürekliliğinin ve sağlıklı işleyişinin, bir koleksiyon yönetim politikasının oluşturulması ve uygulanmasıyla doğru orantılı olduğu vurgulanmıştır. Bir koleksiyon yönetim politikasının, müzenin amacını, vizyonunu, görevlerini ve koleksiyonların içeriğini tespit ederek gerekli altyapıyı sağlayan, hangi kriterlere göre koleksiyon oluşturulacağını ve sınırlılıkları tespit eden kritik plan olduğu belirlenmiştir. Koleksiyonu oluşturacak materyalin edinilmesi ve gereğinde elden çıkarımı, belgelenmesi, bakımı, korunması ve sergilenmesi

gibi işlevlerle ilgili finansal ve fiziksel koşulları düzenleyerek ihtiyaç analizi yaptığı ve koleksiyon yönetiminin planlandığı gibi yürümesi için ilgili personelin görevlerini tanımladığı vurgulanmıştır. Politika düzenlenirken, doğru müzecilik açısından telafisi mümkün olmayan durumların meydana gelmemesi için, koleksiyon türü, hedef kitle, kurumsal konum, personel, mali ve fiziki koşullar, yasal düzenlemeler ve acil durumlar gibi hususların göz önünde bulundurulması gereğinin altı çizilmiştir.

KAYNAKLAR

Atagök, Tomur. “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”. *Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. Der. Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi (1999): 131-142.

—. “Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar”. *Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri 10-11 Ekim 2002*. Haz. Bekir Onur. Kongre, Sempozyum, Seminer Dizisi: 1. Antalya: Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (2003): 25-29.

—. “Toplumsal Tarih Müzelerinin Başlangıcındaki Temel Sorunlar, Koleksiyon Geliştirme Yöntemi Üzerine Bir Önerme”. *Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar: Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu 27/29 Mayıs 1993, Kent ve Toplumsal Tarih Müzeleri Atölyesi 28-30 Haziran 1995*. Ed. Burçak Madran. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (2001): 185-190.

Buyurgan, Serap ve Mercin, Levent. *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. 1. Basım. Ed. Vedat Özsoy. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 2, 2005.

Çalikoğlu, Levent. “Yeni Bir Dikkat Alanı: Koleksiyon-Koleksiyonerlik ve Müzecilik”. *Çağdaş Sanat Konuşmaları 4 Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*. 1. Baskı. Haz. Levent Çalikoğlu. Ed. Mine Haydaroğlu. YKY - 2984 Sanat - 155. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (2009): 7-16.

Edson, Gary ve Dean, David. *The Handbook For Museums*. 4. Baskı. Londra: Routledge, 2001.

Graf, Marcus. “Müzeler ve Kimlik Arayışı”. *Sanatın Günceli Güncelin Sanatı*. 1. Baskı. Haz. Mehmet Yılmaz. Ütopya Yayınları: 215 Sanat Dizisi. Ankara: Ütopya Yayınevi (2012): 172-186.

International Council of Museums. "ICOM Code of Ethics for Museums" (2013) 01 Ekim 2014. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf

—. "ICOM Statutes" (24 Ağustos 2007) 01 Ekim 2014. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Statuts/statutes_eng.pdf

Korobar, Klime. "Nasıl Ayakta Kalmalı?". *Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar: Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu 27/29 Mayıs 1993, Kent ve Toplumsal Tarih Müzeleri Atölyesi 28-30 Haziran 1995*. Ed. Burçak Madran. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (2001): 95-99.

Lord, Gail Dexter ve Lord, Barry. *The Manual Of Museum Management*. 2. Baskı. Maryland: Altamira Press, 2009.

Madran, Burçak. "Müze Türleri". *Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. Der. Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi (1999): 3-19.

Merriman, Nick. "Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere'de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler". *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme: Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi Tarih Yazımı ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme 9-11 Aralık 1999*. Çev. Gül Evrim. Haz. Zeynel Abidin Kızılyaprak. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (2000): 69-80.

Pomian, Krzysztof. "Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler". *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme: Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi Tarih Yazımı ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme 9-11 Aralık 1999*. Çev. Gül Evrim. Haz. Zeynel Abidin Kızılyaprak. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (2000): 15-25.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur. *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. 12. Basım. Ed. İdil Önemli. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2012.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 6. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları - Sayı: 403. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1981.